

ІНВЕСТИЦІЙНІ ВАЖЕЛІ ГАРМОНІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА РІЗНИХ РІВНЯХ ЕКОНОМІКИ

Анотація. У статті на основі узагальнення світового досвіду запропоновано підходи до побудови узгодженої вертикалі стратегічного управління соціально-економічними системами мікро-, мезо- і макрорівнів.

Ключові слова: стратегія соціально-економічного розвитку, корпоративна стратегія, регіон, інвестиційна стратегія, гармонізація стратегій.

Вступ. У сучасному глобалізованому, інформатизованому та мобільному світі, коли акценти конкуренції зміщуються від окремих товаровиробників у бік кластерів, регіонів, країн і транснаціональних об'єднань, успішність функціонування соціально-економічних макросистем визначається не стільки наявною комбінацією факторів виробництва, скільки їх складною нелінійною інтеграцією з технологіями, знаннями, капіталом, інформаційними та інтелектуальними ресурсами. Такі зміни висувають нові вимоги до механізмів обґрунтування, гармонізації та реалізації управлінських дій на корпоративному, регіональному і державному рівнях. Матеріальну зв'язуючу основу цих механізмів складають керовані інвестиції.

Переважна частина світового наукового доробку у сфері стратегічного управління має своїм об'єктом корпорації (І. Ансофф, Ф. Вірсма, М. Трейсі, П. Друкер, О. Ідрисов, Р. Каплан, Д. Нортон, Р. Кох та ін.), при цьому методології стратегування розвитку соціально-економічних систем вищого рівня приділяється значно менше уваги. Серед досліджень, присвячених останній проблематиці, особливо значущими є праці М. Портера та А. Маршалла, які стосуються розробки стратегій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності країн і регіонів, Р. Коуза, Д. Норта, О. Вільямсона, що описують структурні та інституціональні моделі економічної динаміки, С. Окіта, Л. Ерхарда, К. Аденауера, Л. Бальцеровича, присвячені стратегічним змінам в умовах екстремальних багатофакторних викликів глобального середовища.

Праці Б. Кузика, Ю. Яковця та В. Кушліна узагальнюють методологічні підходи до макроекономічного стратегічного планування та державного програмування, Б. Жихаревича — розвивають територіальний аспект стратегічного планування. Концептуальні питання конкурентоспроможності країн і регіонів та вибору пріоритетів розвитку розглядалися також В. Іноземцевим, О. Білорусом, Б. Гаврилишиним, В. Геєцем, М. Єрмошенком, Я. Жалілом, Д. Лук'яненком, В. Мунтіяном, М. Павловським, Ю. Полунєєвим.

Однак, слід зазначити, що проблематика узгодження стратегій соціально-економічних систем різних рівнів, і, тим більше, їх реалізації через управління інвестиційним процесом, на сьогоднішній день явно недооцінюється у теорії і на практиці, що призводить до ситуації, коли значна частина прийнятих стратегічних рішень регіонального та загальнонаціонального масштабу залишається нереалізованою [1].

Постановка задачі. Для підвищення ефективності розробки і реалізації стратегій на всіх рівнях необхідним є створення вертикалі стратегічного бачення на державному, регіональному і корпоративному рівнях з горизонтально забезпечення доступу господарюючих суб'єктів до ресурсів розвитку.

Метою даної статті є пропонування підходів до узгодження стратегій соціально-економічних систем мікро-, мезо- і макрорівнів та їх реалізації на основі управління інвестиційними процесами. При цьому регіон пропонується розглядати як ланку, що поєднує інтереси мікроб'єктів ринку, їх альянсів — з одного боку, та держави — з іншого, і в цьому сенсі регіону належить центральна провідна роль у їх гармонізації.

Результати дослідження. Стратегічний аналіз регіону з метою розробки інвестиційної стратегії доцільно здійснювати з позицій посилення факторів конкурентоспроможності підприємств, які мають стратегічне значення для регіону (стратегічні економічні суб'єкти, СЕС), та їх стратегічних альянсів, здатних синергетично підсилити конкурентоспроможність регіону. Зазначені причинно-наслідкові зв'язки представлено на рис. 1.

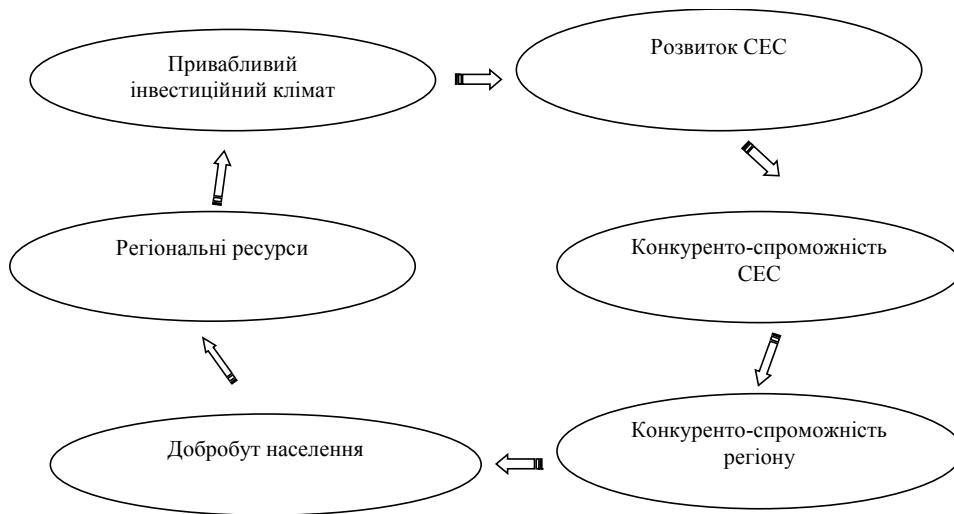

Рис. 1. Причинно-наслідкові зв'язки чинників розвитку регіону

Джерело: [2].

Регіональна інвестиційна стратегія має базуватися на загальних стратегічних рішеннях на державному рівні з урахуванням регіональних особливостей і прогнозованих змін кон'юнктури регіонального інвестиційного ринку з одного боку, а з іншого — на узгодженні часових параметрів реалізації окремих напрямків інвестування між собою з формуванням необхідних для цього інвестиційних ресурсів за рахунок коштів підприємств, місцевих і центрального бюджетів, а також залучення коштів приватних інвесторів.

Просторова конкретизація інвестиційної стратегії регіону полягає у виділенні стратегічних зон інвестування, які мають наступні детермінанти:

- оптимізація територіального розміщення економічних ресурсів і регіональної диверсифікованості господарської діяльності;
- ідентифікація «точок зростання»;
- стимулювання утворення кластерів;
- збільшення кількості робочих місць і сприяння розвитку малого бізнесу;
- підвищення експортної орієнтації регіональної економіки;

—поліпшення екологічної ситуації й скорочення ареалів забруднення [3].

Вихідним пунктом інвестиційної стратегії є формування бачення бажаного стану економіки, на основі якої:

—розробляється система пріоритетів, орієнтирів і обмежень інвестиційного процесу;

—формується динамічний комплекс («дерево») цілей;

—визначаються необхідні ресурси для їх досягнення;

—розробляється комплекс стратегічних заходів для їх реалізації, методи й інструменти державного регулювання, оперативного контролю і періодичного моніторингу результатів здійснення стратегії;

—вносяться необхідні корективи в вихідну модель.

Таким чином, стратегічне управління інвестиціями є підсистемою системи стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіону (рис. 2).

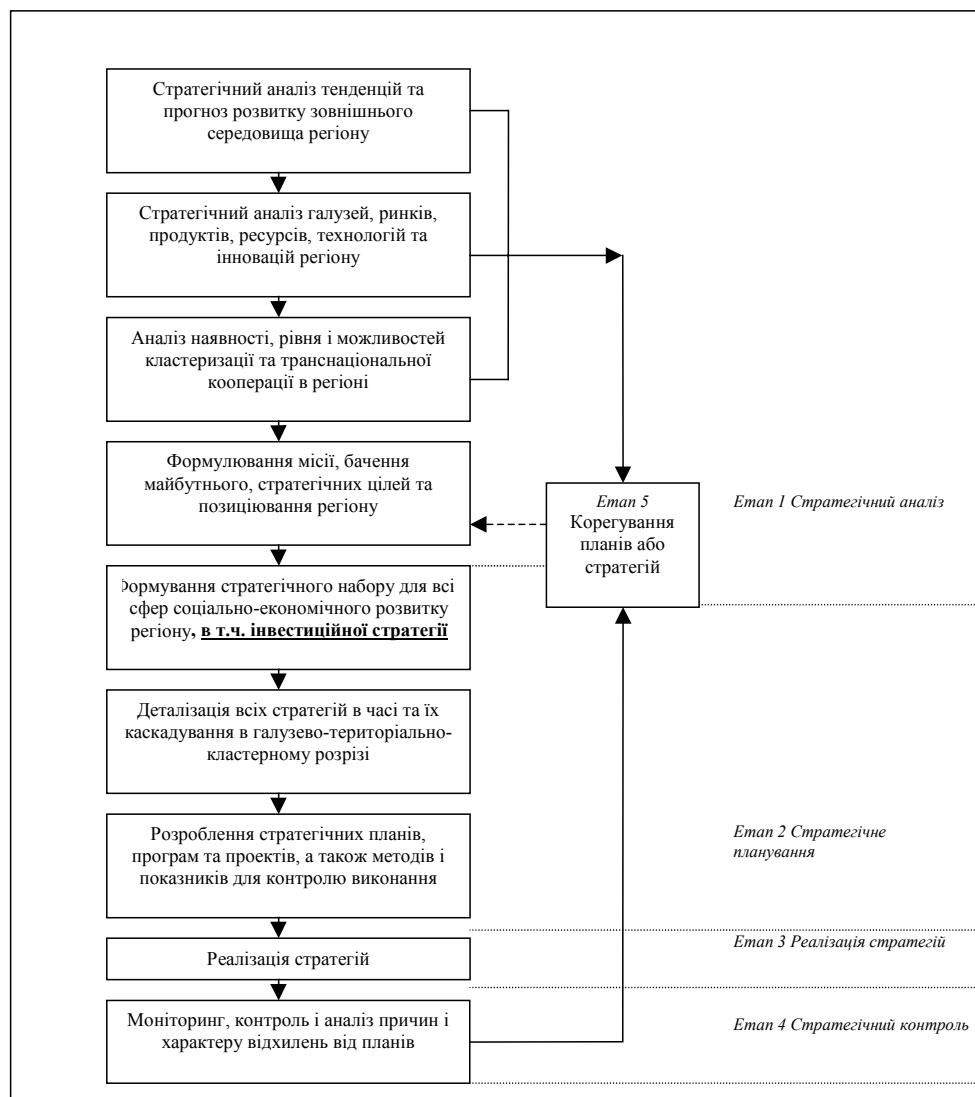

Рис. 2. Етапи та взаємозв'язок елементів системи стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіону та місце в ній інвестиційної стратегії

Одним з концептуальних підходів до визначення просторових пріоритетів інвестиційної діяльності є ідентифікація і розвиток «точок зростання» регіонального господарського комплексу, тобто галузей, підгалузей, кластерів, стратегічних груп або окремих підприємств, що реалізують стратегічно значущі в масштабі регіону інвестиційні проекти й програми.

Для кожного регіону повинен бути розроблений свій блок інвестиційних пріоритетів, спрямованих на дотримання наступних принципів:

—розвиток «відстаючих» факторів інвестиційного потенціалу і зниження рівня господарських ризиків;

—підтримку галузей спеціалізації регіону і диверсифікованості структури його господарства з метою зниження залежності від стану домінуючої галузі (моногалузевої міста й району);

—посилення міжрегіональних зв'язків і протистояння викликам глобалізації.

Основою інвестиційної стратегії повинна стати опора на ключові регіональні компетенції регіонів, що забезпечують їхню конкурентноздатність. При цьому необхідно враховувати динамічність зміни цих компетенцій, їхнє моральне старіння і механізми модернізації.

Основними функціями державного стратегування інвестиційних процесів можна вважати:

—підготовку та реалізацію структурних змін в економіці;

—управління комплексними і довгостроковими інвестиційними проектами;

—досягненні надійних і усе більш публічних домовленостей між інвесторами в рамках державно-приватного партнерства;

—синхронізація циклів управління і якості стратегування з ключовими вітчизняними та іноземними інвесторами (злиття і поглинання, рішення загальних проблем світової економіки, ін.).

Узагальнення положень стратегічних документів ряду європейських, азійських країн, США та Росії починаючи з кінця 90-х рр. до сьогодні [4—10]. дозволяє виокремити їх спільні методологічні підходи до формування регіональних стратегічних цілей і пріоритетів:

1. Стратегія розвитку регіону формується у нерозривному ієрархічному ланцюгу інтересів: держава-регіон-бізнес-населення, причому характерним є все більше поширення підходу до розроблення стратегій «знизу догори», тобто домінанта у стратегуванні надається інтересам мікросуб'єктів, з подальшим узгодженням стратегій «згори донизу».

2. Виходячи з попереднього положення, всі стратегічні зміни у розвитку регіону апріорі спрямовані на підвищення рівня життя населення регіону.

3. Управління стратегічними змінами здійснюється не прямим адміністративним чином, а шляхом створення на території господарського клімату, який сприяє підтримці технологічних змін, підприємницького духу, надбанню знань і підвищенню кваліфікації, а отже системно формує базу для інноваційного розвитку регіону.

4. Інструментарій, що використовується для реалізації стратегії, ґрунтується виключно на стимулах, які відповідають завданням інноваційної економіки, уникаючи будь-яких екстенсивних складових розвитку.

5. Особливого значення для узгодження корпоративних, регіональних, глобальних цілей набуває кластерна стратегія, яка не прив'язується до кордонів певного регіону чи країни, а має на меті отримання максимально

можливої синергії від спільного розвитку технологій, інфраструктури та маркетингу.

6. Важливим механізмом розробки й реалізації стратегії вважається соціальне партнерство, що поєднує інтереси держави і бізнесу.

7. Необхідним визнається дотримання високого рівня екологічних та демографічних вимог до проектів розвитку.

8. Цільовим показником регіонального соціально-економічного розвитку є зростання внутрішньої та глобальної конкурентоспроможності регіону та країни в цілому.

9. Принцип концентрації не допускає розпилення інвестиційних ресурсів за багатьма малопов'язаними об'єктами. Інвестиції сконцентруються на обмеженому переліку об'єктів, що створюють найбільший потенціал забезпечення стратегічних перетворень регіонального господарства (його окремих сфер, комплексів або сегментів), високою соціально-економічною ефективністю і пов'язаних з високими технологіями.

10. Подолання стереотипів регіональної інвестиційної політики. Надмірна орієнтація на розвиток імпортозаміщуючих виробництв являє собою дорогою і тривалий шлях зміцнення інвестиційного потенціалу. Проте розвиток експортно-орієнтованих і вже конкурентоздатних галузей економіки здатний швидше забезпечити нарощування необхідного потенціалу.

Ще більш високий рівень абстрагування дає можливість помітити у стратегічних документах зазначеного ряду країн такі спільні закономірності в контексті побудови гармонізуючої стратегічної від мікро- до макро, або навіть до мегарівня:

1. У першу чергу країни намагаються розвивати внутрішній ринок, що у сукупності з інвестиціями в людський капітал (освітою, охороною здоров'я, доступністю житла) та екологізацією розвитку створює базис для підвищення якості життя населення, стійкості економіки до глобальних викликів.

2. Країни ставлять своїм завданням самозабезпечення якісними промисловими товарами і виведення своєї продукції на світовий ринок. Успіхів у постіндустріальному розвитку досягли лише країни, які попередньо опанували індустріальну практику, створивши і поставивши на потік ряд промислових технологій світового рівня.

3. Через посилення невизначеності трендів розвитку середовища, уряди відмовляються від галузевої логіки управління, спроб визначення довгострокових галузевих пріоритетів для концентрації ресурсів, а зосереджуються на постійному вдосконаленні економічної структури. При цьому влада готова гнучко захищати всіх економічних суб'єктів, які домагаються успіху у світовій конкуренції, концентруючись на вдосконаленні системи довгострокового просторового розвитку територіальних утворень і координації великих інфраструктурних проектів.

4. На передній план висувається завдання забезпечення гнучкості й адаптивності економічної системи, формування здатності економічних агентів швидко й адекватно реагувати на виклики часу. Адаптивність приходить на місце концентрації ресурсів як ключовий орієнтир державної політики.

5. Зовнішньоекономічна політика орієнтується на формування й стимулювання розвитку нових високотехнологічних секторів та постійного домінування структурних змін, спрямованих на все більш глибоку переробку продукції традиційного експорту.

6. Зростання продуктивності суспільного капіталу в довгостроковій перспективі забезпечується створенням потенціалу стратегічної зайнятості населення в інтелектуальних сферах діяльності.

Рівень методологічної та нормативно-правової регламентації державного стратегічного управління в окремих країнах світу надзвичайно відрізняється. Найбільш структурованою, з чітко визначеними функціями, системою є стратегічне планування США, де воно регламентується законом «Про ефективність та результати діяльності уряду» (Government Performance and Results Act), ухваленим у 1993 р. Документ визначає чітку ієрархію стратегічного планування виконавчої влади, описує його методологію, а також встановлює конкретні часові рамки щодо підготовки планових документів [11].

Висновки та перспективні напрями подальших досліджень. Неузгодженість дій органів влади та місцевого самоврядування при підготовці та реалізації інвестиційної, інноваційної, виробничої та інших складових загальнодержавної стратегії, пов'язана з відсутністю економічних механізмів її гармонізації зі стратегіями господарюючих суб'єктів, спричиняє зниження ефективності розвитку на всіх рівнях економіки.

Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на пошук інституціональних, фінансових та інших практичних механізмів гармонізації інтересів різнорівневих ринкових суб'єктів, а також контролю ефективності цих дій. З нашої точки зору, зазначену ефективність на рівні держави і регіону доцільно вимірювати через оцінювання якості структурних змін в економіці.

Література

1. *Стріха М.* До проекту Стратегії «Модернізація України: Соціально-економічний вимір» / М. Стріха, Б. Олексюк [Електронний ресурс]. — Режим доступу:
2. http://ukrslovo.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=616:2010-02-26-09-49-49&catid=5:science&Itemid=8.
3. *Идрисов А.* Теоретические предпосылки проекта / А. Идрисов [Електронний ресурс] // HR-портал. — Режим доступу: <http://www.hr-portal.ru/article/strategiya-razvitiya-regiona>.
4. NIRA Policy Research [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://stra.teg.ru/library/national/1006791007>
5. Rand Corporation [Електронний ресурс]: Режим доступу: www.rand.org
6. *Гельбрас В. Г.* Новая стратегия Китая. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.iaas.msu.ru/res/lomo06/econ/gelbras.htm>
7. Рада Конкуренентоспроможності України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.compete.org.ua/>
8. *В. Путін.* Оголошення національних проектів 05.09.2005 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org>
9. *Ю. Громико.* Курс ВВП. Всероссийская Вертикаль Проектов как ядро и содержание «Плана Путина» [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://mmk-mission.ru/polit/ideo/20071112-gr.html>
10. *Ю. Крупнов.* Движение развития. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.d-razvitija.ru/index.php?modul=imr>
11. *В. Мау.* Экономическая политика В 2005 году: определение приоритетов [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.portalus.ru/modules/ruseconomics/rus>
12. *А. Іващенко, С. Вербицький.* Нормативно-правове забезпечення стратегічного планування (з досвіду Великої Британії і США) [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/index.php3>.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2012 р.